

Doris

Nr 33 2018

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Välkomna till årshögtiden i Jämshög

Lördagen den 5 maj

är årshögtiden förlagd till Jämshögs folkhögskola där man kan få morgonkaffe och smörgås från kl. 8.30. Kl. 9.00 hälsar sällskapets ordförande Semir Susic välkommen och därefter blir det årsmötesförhandlingar som följs av att ABF-kören framför två tonsatta Martinsondikter.

Kl. 10.45 presenterar **Semir Susic** och **Sara Rudolfsson**, kommunstyrelsens ordförande i Olofströms kommun, årets mottagare av Harry Martinson-priset, **Eva Ström**. Därefter blir det föreläsning av pristagaren. Efter förmiddagskaffe kommer ett programinslag där **Rune Liljenrud** berättar om några av Harry Martinsons bokutgåvor som jubilerar år 2018.

Eftermiddagsprogrammet inleds kl. 13.30 med att Aniarapristagaren **Johannes Anyuru** presenterar sig och sitt författarskap under rubriken "De kommer att drunkna i sina mödrars tårar". Därefter berättar **Leif Olsson** kl. 14.15 om vänskapen mellan fartygsmodellbyggaren Karl Albin Strömberg och Harry Martinson. Eftermiddagen avslutas med kaffe c:a 15.00. Kl. 18.30 blir det högtidsmiddag i folkhögskolans matsal.

Söndagen den 6 maj

Bussutflykt till Gylsboda och Harry Martinsons skolor.

Avresa från Jämshögs folkhögskola 08.30. Besök i Ubbaboda skola (kaffeservering) och sliperiet i Gylsboda där **Eva Martinson** ställer ut sin konst. Här serveras också lunch. Efter en vandring i Gylsboda går färden vidare till skolorna i Alltidhult och Nebbeboda, där kaffe serveras. Resan fortsätter så till Jämshögs skola och avslutas c:a 16.00 vid Jämshögs folkhögskola.

• *Anmälningssblankett med prisuppgifter finns på vår hemsida harrymartinson.se och skickas även ut med post tillsammans med detta nummer av Doris. Anmälan bör göras senast den 23 april.*

Omslagsbilden

Författaren Eva Ström som tilldelats Harry Martinson-priset 2018.
Copyright: Kennet Ruona och Bonniers förlag.

Eva Ström blir mottagare av Harry Martinson-priset 2018

Prisjuryns motivering är: ”Harry Martinson-priset för år 2018 tilldelas författaren Eva Ström för ett författarskap som visar på sambandet mellan naturvetenskap och humaniora, bildning och nyfikenhet. En insiktsfull oro över tillståndet i världen ställs mot en intensiv livskänsla med grund i noggrann iakttagelse och skildring av naturen. Det är lätt att känna igen hur Eva Ström och Harry Martinson har stor gemenskap beträffande teman och idéer i ett mångsidigt författarskap. Eva Ström har också i recensioner och artiklar visat på djup insikt och frändskap med Harry Martinsons tankevärld i naturens stora rymd.”

Eva Ström är född år 1947 på Lidingö men sedan länge bosatt i Kristianstad. Hon är en av Sveriges mest uppburna författare. Hon skriver poesi, prosa, dramatik (över 20 utgivna verk hitintills) och hon verkar även som litteraturkritiker. År 2010 gav hon ut en lovordad översättning med kommentar av William Shakespeares *Sonetter*. Dessutom har hon skrivit en biografi över Edith Södergran samt tillsammans med fotografen Hans Hammarskiöld en konstmonografi över skulptören Pål Svensson. Pjäsen *Paddakvariet* tar upp problematiken för skilsmässobarn som fått nya styvföräldrar. Den har satts upp på Unga Klara i regi av Suzanne Osten.

Eva Ström blev 2010 ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien i klassen för humaniora och för framstående förtjänst om vetenskap. Hon har tilldelats flera litterära priser, bl.a. Aniarapriset, Nordiska Rådets Litteraturpris, Kristianstad kommuns kulturpris, Tegnérpriset och Samfundet De Nios Särskilda Pris.

Eva Ström är läkare och efter medicinstudier på Karolinska Institutet tjänstgjorde hon åren 1974–1988 på Centralsjukhuset i Kristianstad, men därefter har hon ägnat sig helt åt sin litterära verksamhet. Hon är gift med Helge Ström, även han läkare och tillika son till den nu bortgångne biskopen Ingmar Ström. Tro och tvivel är centrala inslag i Eva Ströms diktning. Hennes erfarenhet som läkare avspeglas ofta i teman, bildspråk och miljöer såväl i hennes poesi som i hennes romaner. Prosa-böckerna *Samtal med en daimon* och *Mats Ulfson* utspelas i sjukhusmiljö. Personerna i det laddade triangeldramat och kärleksdramat *Den flödande lyckan* arbetar inom sjukvården. Dessutom har ett barn en betydande roll. Boken kom ut 2011 och är Eva Ströms senaste roman. Kärlek och svek, tro och tvivel, avslöjade illusioner, död och födelse är centrala ämnen. I en starkt sensuell scen sker ett intensivt samlag i en sjukhuspark kvällen efter en obehaglig obduktion av en patient som hastigt dött.

Den litterära debuten skedde med diktsamlingen *Den brinnande zep-pelinaren* år 1977. Titeln anspelar på när luftskeppet Hindenburg år 1937 fattade eld och störtade och flera av passagerarna omkom. ”Det här är en

ovanligt intensiv bok, äntligen en poetisk nytändning, och Eva Ström bör skriva mycket, mycket mer” skrev litteraturkritikern Erik Beckman om Eva Ströms debutdiktsamling. Det litterära genombrottet kan sägas ha kommit redan med den andra diktsamlingen, *Steinkind*. Det är tyska för ett foster som dött och förkalkats i livmodern och samlingen handlar om fångenskap i förstening och försöken till räddning.

För den sjätte diktsamlingen, *Revbensstäderna*, tilldelades Eva Ström år 2003 Nordiska rådets litteraturpris. Den har ett mörkt anslag kring grymheten i världen men också sökandet efter något annat. I samband med priset publicerade Svenska Dagbladet en intervju av Anneli Rogeman med Eva Ström. Där berättar hon om det kärleksfyllda förhållandet till fadern och den stora sorgen då han dog i en trafikolycka då Eva bara var 10 år. Men fadern har betytt mycket för hennes skaparkraft senare i livet. ”Fars kärlek och en härlig uppväxt i ett stort hus med många syskon gav mig en grundmurad självkänsla. Mitt i all min ångslan har jag också en brist på ångslan. Far gav mig en tillit som finns kvar. Men hans död innebar också att jag tidigt fick klart för mig hur skört livet är, en insikt i att varje ögonblick i det mänskliga livet är otroligt dyrbart.”

I diktsamlingen *Utskuren ur ett större träd* från 2013 bildar berättelser om resor i Europa miljö till skakande skildringar av mörker och sorg. Dessa kan dock ge vika för återfödelse i naturens skönhet och skildringen av en närståendes graviditet som avslutas med flödande lycka över ett nyfött barn.

Den senaste diktsamlingen *Och morgonen redan stark och vaken omkring dig* (2016) innehåller såväl reseminnen som imaginära minnen. Där finns också en svit om Quiet Rose, en mystisk, svärgripbar flicka/kvinna:

*Tankar kan vandra genom dig, Quiet Rose, och uppenbara
sig i solid form, som tjockt solsken, eller spruckna vågor av syra,*

*dröm dig inte härifrån till de kodades värld. Vi har också en värme.
Vi kan gräva bakom varje ord i jordrökssläktet. Vi kan splittra ljus.*

*En händelse är arkeologi, outtömlig
i kastanjen vilar ett träd, hopkrupen som en femfingrad tanke.*

(Citatet hämtat ur dikten ”I jordrökssläktet”)

Eva Ströms intresse för Harry Martinsons författarskap kan man läsa om bland annat i en artikel i *Kristianstadsbladet* den 2 juni 2004 med titeln ”I naturens stora rymd”, <http://www.kristianstadsbladet.se/kultur/i-naturens-stora-rymd/>. Artikeln avslutas med följande tankvärda rader där man också kan känna igen drag från Eva Ströms egen diktning: ”Harry Martinson ägde förmågan

att få det svenska språket att se nytvättat och nyfött ut om det så var en noshörning, en flugsvamp eller en enbent skeppare han diktade om. Med oförlikneliga bilder har han förnyat den svenska lyriken. Fonden är inte bara det svenska landskapet, utan hela den värld han med egna ögon hade sett och som han med generositet och värme delgav sina läsare.”

Ulf Redmo
jurymedlem i priskommittén för Harry Martinson-priset

Harry Martinson-priset

- **Jurymedlemmar**
är juryns ordförande Sara Rudolfsson, kommunalråd i Olofströms kommun, och Patrik Sjöstedt, ordförande kultur- och fritidsnämnden i Olofströms kommun, samt Ingemar Lönnbom och Ulf Redmo för Harry Martinson-sällskapet.
- **Prissumman**
är på 83 950 kr och utgår ifrån antalet dagar som det fanns levande människor i Aniara.
- **Tidigare pristagare:**
2008 Jan Eliasson, diplomat och politiker
2010 Christian Azar, fysiker och miljöforskare
2012 Vetenskap och folkbildning, förening
2014 Nina Björk, författare och opinionsbildare
2016 Ulf Danielsson, författare och professor i teoretisk fysik
- **Statuter för Harry Martinson-priset:**
Harry Martinson-priset delas ut till den, de eller den organisation som i Harry Martinsons anda verkar för att värna om den lokala och globala miljön, arbetar aktivt för fred mellan människor och fred mellan människa och natur eller odlar eftertanken och poesin som centrala livskvaliteter.

Vart är vi på väg?

Det sägs att man behöver veta var man har varit för att veta vart man är på väg. Denna allmängiltiga (och kanske lite slitna) utsaga måste väl rimligtvis gälla även för litterära sällskap. Så var har vi varit och vart är vi på väg? Nyligen var det 40 år sedan Harry Martinson gick ur tiden och det kan av denna anledning vara på sin plats med en liten summering.

Harry Martinson-sällskapet bildades 1984 i Jämshög, sex år efter Harry Martinsons bortgång. En del av er var kanske med på den tiden. Jag själv kom in i sällskapet 2008 då universitetstidningen Gaudeamus publicerade min artikel om *Spökskepp* (1929), Martinsons debut. 2009 fick jag förtroendet att tala om uppsatsen på årsmötet i Klockrike och under de följande åren växte mitt engagemang och intresse för Martinsons författarskap.

Jag får ofta frågan hur det kommer sig att jag engagerat mig i Harry Martinson-sällskapet. Mitt svar är att det är ett oerhört varmt, välkomnande och genuint litterärt sällskap. Martinsons texter rymmer dessutom språkliga och tematiska dimensioner som jag aldrig tröttnar på – tvärtom växer texterna på mig för varje år som går. En röd tråd som löper genom författarskapet är människans ödmjukhet inför hennes plats på jorden.

Jag läser den senaste årsboken *Doris lever* och känner en djup beundran. Inte bara för texterna som publicerats – de utgör endast toppen av ett isberg – utan för allt det engagemang och all den eftertanke som Harry Martinsons texter inspirerat till. Trots att det är 40 år sedan han gick ur tiden så läser vi, diskuterar och på olika sätt tolkar hans texter. Harry Martinsons texter lever således och blommar ut i små och stora städer i Sverige men också i den stora världen, tack vare fina insatser från översättare och förlag.

Det är tack vare oss som Harry Martinson-blomman blommar varje dag året om. I dagsläget är vi omkring 750 medlemmar som utgör stjälken till denna blomma. Varje år publicerar vi en årsbok och två nummer av tidskriften *Doris*. I maj varje år samlas dessutom många av oss på årsmötet som jämna år äger rum i Jämshög och udda år på annan ort i Sverige.

På årsmötet 2018 är jag särskilt glad att tillsammans med styrelsen kunna presentera August- och Aniara-pristagaren Johannes Anyuru som föreläsare. Dessutom kommer vi att få veta vem som mottar det stora Harry Martinson-priset som delas ut av Olofströms kommun i samarbete med Harry Martinson-sällskapet. På söndagen får vi bekanta oss med de olika skolorna och platserna som utgör en del av scenografin till Nässlorna Blomma. Vi får också se en utställning av Eva Martinson, Harry Martinsons dotter.

Vi bör inte glömma att andra aktörer är viktiga för att hålla Harry Martinsons texter tillgängliga. Albert Bonniers förlag har publicerat så gott

som samtliga Martinson-verk som e-böcker. Litteraturbanken.se kommer under hösten 2018 publicera ett stort antal handskrivna originalmanuskript av Harry Martinson. Det är ett unikt material som kommer att göras tillgängligt tack vare en generös samlare. Utöver detta behöver vi också blicka framåt mot nya och oväntade samarbeten och former för litteratur. Jag kommer tillsammans med styrelsen och Bonniers framöver arbeta för att texterna görs tillgängliga som ljudböcker. Ljudböcker är en stark trend idag och för mig som ordförande är det viktigt att vi hänger med och finns närvarande där läsarna (eller lyssnarna) finns.

Sammanfattningsvis har vi en stabil grund att stå på och vi är på väg i rätt riktning men som alla litterära sällskap brottas vi med ett sjunkande medlemstal. Vi behöver kort och gott bli fler. Jag hoppas att denna text har gett dig några argument för att introducera Harry Martinson-sällskapet för en vän, en granne eller annan bekant så att Harry Martinson-blommans stjälk kan stå stadigare och starkare än någonsin förr.

Semir Susic, ordförande i Harry Martinson-sällskapet

Stöd Harry Martinson-fonden!

Stöd gärna sällskapets fond till Harry Martinsons minne.

Använd den när du t ex ska skicka minnesgåvor eller göra uppvaktningar i olika sammanhang.

Det kan ju också vara så att du någon gång har en slant över och vill bidra till vår verksamhet. Fonden förvaltas av styrelsen som anslår medel ur den till stöd för sällskapets verksamhet.

Pengar sätts in på HM-fondens bankgiro 5118-0024.

Tack för din gåva!

I Doris nr 31 skrev Ulf Redmo en minnestext om vår förste ordförande Ingvar Holm, som avled den 4 februari 2017. Vi återkommer nu med två texter om Ingvar Holm och hans hustru Karin Sverenius Holm. Först skriver Johan Stenström, litteraturprofessor i Lund och vice ordförande i Harry Martinsonsällskapet, om Holms banbrytande insatser som mångsidig forskare inom litteratur och konst och hans betydelse för Martinsonsforskningen. Därefter berättar Åke Widfeldt om sina möten med Karin och Ingvar Holm under senare år.

Ingvar Holm in memoriam

Ingvar Holm (1923-2017) föddes och dog på Österlen. Hembygdens landskap och närheten till havet hade för honom innebörder som omfattade hemmabyarnas historia och gemenskap men också det okända och löftesrika som låg bortom horisonten. Liksom sina professorskolleger i litteraturvetenskap i Lund, Staffan Björck och Carl Fehrman, kom han från ett prästhem. I en sådan miljö vägs ordens valör, och betydelser diskuteras återkommande, något som säkert hade betydelse för hans bana.

Studierna vid universitetet i Lund ledde fram till en doktorsavhandling 1957, *Ola Hansson – en studie i åttiotalsromantik*. Under åren som följde var Ingvar Holm bland annat verksam som dramaturg vid Kungliga Dramatiska Teatern. Han skrev även teaterkritik i *Dagens Nyheter*.

Vid mitten av 1960-talet inrättades ett nytt ämne vid Lunds universitet: drama–teater–film. Initiativtagaren var Ingvar Holm. Teaterintresset hade tilltagit under dessa år och den nya utbildningen i Lund visade sig vara en magnet för unga människor med intresse för de performativa konstarterna. Radikaliseringen av universitet och samhälle hade påbörjats och de progressiva studenterna såg teatern och filmen som medier för att upplysa och påverka. Marianne Åhrne, Roy Andersson, Henric Holmberg, Per Lysander, Suzanne Osten var några av dem, samtliga betydelsefulla personer i svenskt kulturliv under en lång följd av år. Ingvar Holm blev 1971 professor i litteraturvetenskap med inriktning mot dramaforskning.

Genom åren gav Ingvar Holm ut många böcker i skiftande ämnen: essäistik, böcker om Österlen, vetenskapliga arbeten. I den senare kategorin bör man särskilt nämna den brett anlagda studien *Industrialismens scen – ur revolutionernas och varumässornas teaterhistoria* (1979) liksom *Politik som teater – från Bastiljen till Helgeandsholmen* (1992), en studie av politikens bruk av teatrala grepp och åtbörder.

Harry Martinson är förmodligen den diktare som kommit att betyda mest för Ingvar Holm. Redan 1948 hade han i en artikel i *Svensk litteraturtidsskrift* identifierat några framträdande drag hos Martinson: "Tankar och tendenser i Harry Martinsons diktning".

Mångsidig och gränsöverskridande är ord som kan karakterisera Ingvar Holm. Samspelet mellan olika konstarter intresserade honom redan under studieåren. En artikel om Heidenstam och bildkonsten är ett tidigt exempel på detta. I ännu högre grad kommer denna inriktning till uttryck i *Harry Martinson – Myter Målningar Motiv* (1960). Temat kom att ytterligare vidgas i boken *Såsom i en spegel – diktare som målar* (1993).

I samband med hundraårsfirandet av Martinsons födelse initierade Ingvar Holm en utställning på Waldemarsudde om bildkonstens betydelse för Harry Martinson och vice versa. Till diktarens vänner och konstnärliga valfränder hörde de båda Göteborgskoloristerna Inge Schiöler och Ragnar Sandberg, liksom Sven X-et Erixson och Bror Hjorth. Till utställningen hade man lyckats samla en stor del av Martinsons egen bildkonst och i en vackert illustrerad utställningskatalog har han skrivit en lång text som är indelad i tematiska kapitel som på olika sätt belyser Martinsons relation till bildkonsten. Titeln är *Harry Martinson i målarnas mitt: Penna – Pensel – Palett* (2004).

Dåvarande kulturchefen i Olofströms kommun, Ulf Redmo, arrangerade våren 1984 ett tredagarssymposium kring Harry Martinson. Tidpunkten var vald med tanke på att i denna trakt föddes diktaren åttio år tidigare, den 6 maj 1904. När tidningarna rapporterade om händelsen beskrevs den som unik i den meningen att till detta gränsland mellan Skåne och Blekinge hade man lyckats samla en stor del av landets kulturella och akademiska elit för att skapa ett sällskap till Harry Martinsons ära. En av dem var Ingvar Holm. Symposiet resulterade i bildandet av Harry Martinson-sällskapet vars ordförande Ingvar Holm var under tio år.

Ingvar Holms vänskap med Martinson och det förtroende som byggdes upp dem emellan resulterade i att diktaren ställde tidiga utkast till dikter och andra handskrifter till forskarens disposition. I dag förvaras detta material och mycket annat – sammanlagt 9 hyllmeter – i Ingvar Holms samling i handskriftsavdelningen vid Lunds universitetsbibliotek.

Som seminarieledare och föreläsare var Ingvar Holm oförliknelig. När han var som allra bäst var han engagerad och karismatisk och gav samtidigt prov på tankesnabbhet och djup lärdom.

Vi är många som är tacksamma för att han i sitt vetenskapliga författarskap bidragit till förståelsen av en av 1900-talets främsta skaldar liksom för hans mångåriga gärning i Harry Martinson-sällskapet.

Johan Stenström

Vi minns Karin och Ingvar och näktergalen i Vik

Lördagen den 10 maj 2014

gjorde jag ett besök i Vik hos den legendariske martinsonkännaren *Ingvar Holm* och hans kära hustru *Karin Sverenius Holm*, litteraturinspirerad konstnär av Guds nåde. Att i utställningshallen och ateljén Karinholm sitta och läsa och diskutera Martinson och Elsa Grave omgiven av dessa berusande konstverk var en stor och högtidlig upplevelse för mig. Och lika stor högtid blev det att flytta över till Ingvars kombinerade arbetsrum och ateljé prydd med hans egna målningar med motiv ur Shakespeares magiska värld.

Där fick jag bl a höra honom berätta om sina möten med Harry Martinson och om sin nya bok om Shakespeare (*Sommarnatt med Shakespeare*) som ska publiceras till hösten. Ingvar, som redan 1960 skrev boken *Harry Martinson. Myter Målningar Motiv*, är utan tvekan den store föregångsmannen inom martinson-forskningen och har inspirerat många andra forskare att arbeta vidare. Det var därför också helt

naturligt att han blev Sällskapetets förste ordförande när det startade 1984. Än i dag kan man tillsammans med honom uppleva den magiska i Martinsons texter, något som högstadiceleven Natalie i Linköping just börjat upptäcka. (Natalie går i klass 8 A i Internationella Engelska Skolan och har i ett mejl bett mig om "en djup information om Harry" som gett henne "en ny syn på livet" och som öppnat "en helt ny dörr".)

När jag på söndagen lämnade den gata där Karinholm ligger noterade jag att den har ett ”martinsonskt” namn: *Ängen*. Martinson, ängens store diktare, skulle säkert med sitt blida leende på läpparna tacksamt noterat Karin och Ingvars adress: Ängen 6, Vik. Och inte långt därifrån sjöng en energisk näktergal invid ett blommande kastanjeträd som en av Ingvars förfäder planterat.

Söndagen den 8 maj 2016

gjorde deltagarna i Harry Martinson-sällskapets årshögtid en utflykt till det vårfagra Österlen och besökte Karin och Ingvar Holm i Vik (se *Doris* nr 30). Det blev ett oförglömligt minne för oss som deltog i denna högtidsstund i Karinholm. Just minnesbilden av Karin och Ingvar som vinkar farväl till oss i bussen har fått en speciell dimension eftersom det var sista gången vi såg dem i livet. Och i bakgrunden sjöng Viks egen näktergal...

Fredagen den 19 maj 2017

Våren har nått Österlen även detta år. Med våren kommer också många gäster, en del av dem långväga, med ett stort antal resdagar bakom sig. Jag tänker åter på näktergalen, vars sång kan höras från början av maj när den avslutat sin långa resa från Afrika.

Egentligen är det en särskild näktergal som finns i mina tankar. Den som brukar sitta vid kastanjeträdet i Vik och fylla den skånska vårnatten med sina halsbrytande toner. Men i år saknas två uppmärksamma lyssnare till hans sång. Karin och Ingvar Holm finns inte mer. De avled båda i februari 2017 efter några omskakande veckor som fick karaktären av ett tragiskt grekiskt drama. Karinholm och Ingvars arbetsrum står tomma mitt i näktergalens ljudkaskader. Vi i Harry Martinson-sällskapet sörjer och saknar våra hedersmedlemmar och kära vänner och eldsjälur i Vik.

Åke Widfeldt

Vi påminner om

Bokmässan i Göteborg 27 – 30 september.

Se <https://bokmassan.se/> . Harry Martinson-sällskapet kommer traditionsenligt att ha en monter på mässan.

Kontakta **Irmeli Romo**, irmeli.romo@gmail.com tel. 070 302 56 74 om du har frågor eller önskemål.

En amatörbotanisk självbiografi

I *Utsikt från en grästuva* (1963), kapitlet "Sommar", talar Harry Martinson om att "blommorna är på något sätt [...] sommarens ögon". Han fortsätter: "I en solig sommar genomkorsas gräset av blomsterblickar av alla tänkbara slag". Det är fler som liksom Martinson upptäckt att örterna är markernas ögon och ser på oss. Att uppsöka dem, att identifiera dem, att lära känna deras "namn" kan bli en passion, en lidelse.

Så hos den finlandssvenska poeten Eva-Stina Byggmästar. I en liten skrift, *Min amatörbotaniska självbiografi* (Ellips förlag 2012), förmedlar hon sina möten med växter, alltifrån barndomens upplevelser till vuxenålderns vallfärder världen över. Vägen in i växternas värld gick via mammans krukväxtbord, farmoderns jordgubbsland och farfaderns rabatter och växthus.

Farmodern lärde henne röllekans namn och mormodern lärde henne att känna igen liljekonvaljen. Mammans herbarium, undagömt på en vind, blev en annan hållplats på växtresan. Så småningom kom mängden av floror och allehanda blomböcker in i bilden. De studerades och konsumerades.

Möten med Adam och Eva på skärgårdsön Oaxen, med kanelrosen på Vindelälvens strand och med nornan (en växt Linné själv inte lyckades finna) mellan Vormsele och Björksele i Norrlands inland hörde till de intensivaste. "Fjäll och alper är för mig utan vidare det mest fascinerande landskapet [...]" Det häftar något oerhört poetiskt vid fjällens små miniatyrer. Men inget bär kan mäta sig med det österbottniska blåbäret.

Maskrosen uppmärksammas. Uppgiften att maskrossläktet i Norden omfattar 1089 arter har Byggmästar sannolikt hämtat ur Jens Corneliussons bok *Växternas namn* (1997). Att bli maskrosforskare vore kanske något! Kaffebönans historia förs på tal, liksom litterära kaffedrickare som Voltaire, Balzac och Strindberg.

I boken finner vi också botaniska upplysningar centrerade kring frågor om "botanikens fader". Här förväxlas på ett ställe Rudbeck d.ä. med Rudbeck d.y. och schweizaren Caspar Bauhin (1560-1624) skapade inte den binära namnsättningen. Den fanns före Bauhin och fullkomnades ju av Linné.

Framställningen interfolieras av citat från utländska och svenska författare, som Henry David Thoreau, Kerstin Ekman, Harry Martinson och Edith Södergran.

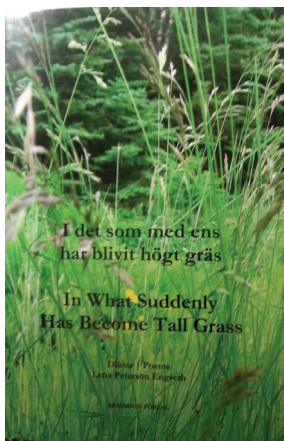
I naturen liksom i Eva-Stina Byggmästars botaniska självbiografi öppnar sig ständigt nya perspektiv, stora och små, från "fjällörtsparadis" till en "underbar skogsglänta". Allt famnat av Byggmästars poetiska ingivelser.

Mats Rydén

• *Eva-Stina Byggmästar, som föddes 1967 i Jakobstad, har publicerat ett stort antal diktsamlingar, senast (2017) Naturbarn. Dikter i urval 1986-2016. Hon har belönats med bl.a. Gustaf Fröding-sällskapets lyrikpris och Svenska Akademiens Bellmanpris.*

Ny bok av Lena Peterson Engseth

Den svenskamerikanska poeten och författaren Lena Peterson Engseth har kommit med sin andra bok med titeln *I det som med ens har blivit högt gräs* (Armarius Förlag, 2017). Den kan ses som en fortsättning av hennes tidigare utgivna *Gräspoesi – i stråskog och tuvkrets* (Armarius Förlag, 2016). Medan *Gräspoesi* bygger på citat hämtade ur dikter, romaner och essäer av ett antal kända författare, är fortsättningen helt och hållet hennes egna poem fördelade över de fyra årstiderna. Samtliga dikter är översatta till engelska och illustrerade med utsökta skisser av hennes make konstnären Martin Engseth.

Diktsamlingen är en hyllning till naturen och landskapet nära Lake Superior i USA. På ett synnerligen inlämnade sätt har författaren fångat ögonblick av tystnad, stillhet och fördröjning, exempelvis i dikten Vårsnöns ljud:

*Andäktigt lyssnar jag när snön faller
på det förtorkade gräset i den öppna skogen.
Nästan en viskning, kanske en överenskommelse.
Jag visste inte att jag kände detta ljud
förrän jag hörde det.*

Lena Engseth visar i sina dikter en förmåga att tolka naturen, precis som Harry Martinson, som betecknande skrev i *Dikter om ljus och mörker* (1971) : "Språket är paradigräs" (Ur "Paradisdikter") eller "gräsets saftiga tystnad svalkar och lever. /Solen på äng efter äng sin blomduk väver". ("Mätaren")

Tora Widfeldt

• Du som är intresserad av att köpa boken kan kontakta Lena via mejl: lcpengseth@hotmail.com eller ringa hennes syster Ingrid i Emmaboda, 0471-105 49.

Roman om Martinsons moderslängtan

Att Harry Martinson växte upp utan föräldrar är säkert bekant för de flesta av *Doris* läsare. Framför allt i den självbiografiska barndomsskildringen *Nässlorna blomma* får vi följa denna föräldralöshet, då ur barnet Martins perspektiv. Här får läsaren veta att Martins far är död och att modern rest till Amerika, och att Martin slussas som sockenbarn från fosterhem till fosterhem. I *Telegrammet från New York* av Lars Nordström, utgiven på nystartade Opulens förlag 2017, låter författaren Martinsons moderslängtan utgöra berättelsens nerv.

I en skildring som växlar kapitelvis mellan Harry Martinsons och modern Betty Johnsons perspektiv, får läsaren i denna så kallade dokumentärroman ta del av ett par dagar då Harry befinner sig i New York. Han har tagit sig dit genom att ta hyra som eldare på fartyget S/S Monica och målet med resan är tydligt: Han ska skicka ett telegram till modern Betty, som han vet befinner sig i Portland, Oregon. Detta gör han också och vi får följa hur han ömsom upplever den stora världsmetropolen, ömsom funderar och vändas över telegrammet och hur det kommer att tas emot av modern.

Parallellt med detta berättas alltså Bettys historia. På det hela taget har hon lyckats upprätta ett nytt, gott liv i det nya landet. Hon driver den framgångsrika restaurangen Betty's Lunch, där hon serverar svensk mat till en kundkrets av svenska invandrare. Hon har också en relation med en ny man och två av döttrarna från det tidigare äktenskapet i Sverige har bosatt sig i Portland. När Harrys telegram kommer fram rör det upp en våg av minnen, funderingar och skuld känslor över att inte har räckt till som mor till alla de sju barnen.

Bakom Nordströms berättelse ligger en betydande forskningsinsats. Eller kanske ska vi säga två betydande forskningsinsatser, för det som står att läsa om Harry Martinsons liv och upplevelse av resan

till New York är huvudsakligen baserat på Sonja Erfurths välkända biografier. Själv har Lars Nordström levt i Oregon under lång tid och genom organisationen Swedish Roots in Oregon publicerat flera böcker om de svenskar som invandrade till staden under 1800- och tidigt 1900-tal. Det är genom hans eftersökningar på plats som vi i denna bok får ta del av Bettys öde.

Paradoxalt nog är det denna forskningsinsats som är romanens både största tillgång och främsta problem. Tillgång, eftersom rönen verkligen ger kött och blod åt Betty, och därigenom en förståelse för en pusselbit i Martinsons liv som han inte ens kände till mycket om själv. Och problem, eftersom berättelsen lider lite väl mycket av alla fakta som tynger den. Jag får känslan av att Nordström inte har velat begränsa sig till att bara skildra de omständigheter och miljöer som bidrar till att driva berättelsen framåt. I stället vill han skildra allt han vet om Oregon och svensk-amerikansk kultur. I ett annat format hade detta säkert varit intressant att läsa om, men i en berättelse där man med spänning undrar över upplösningen, känns inskott om betydelsefulla svensk-amerikaner som inte bär berättelsen bara långtråkiga.

Men, som framgick av min formulering här ovanför, så läser jag trots allt med spänning. Att berättelsen inte kommer att sluta som en solskens-historia vet vi förstås från början, men jag undrar ändå hela tiden över hur det ska gå. Kommer Betty att svara på telegrammet? Vad kommer hon att skriva? Vad kommer att ligga bakom beslutet att göra på det ena eller andra sättet?

Ofta är också passagerna om Betty riktigt fin läsning. Då och då kommer författaren åt något mänskligt i henne och hennes komplicerade moderskänslor. Kanske har Nordström känt sig friare i gestaltningen av henne och därför lyckats göra en ledigare och mer trovärdig person av henne än av Harry. Faktum är att jag tror att om författaren hade valt att göra boken till en nättare, mer renodlat fiktiv roman berättad enbart ur Bettys perspektiv – då hade det kunnat bli riktigt lyckat.

Caroline Croona

Kära medlem!

Vi strävar hela tiden efter att hitta så enkla och kostnadseffektiva sätt som möjligt att kommunicera med våra medlemmar. Som ett led i detta ber vi dig att ta några minuter och meddela oss din e-postadress.

Ange "E-post medlem" i ämnesraden, och skriv sedan ditt namn i själva meddelandet. Om det handlar om ett familjemedlemskap är vi tacksamma om ni anger båda namnen.

Adresserna är bara till för sällskapets interna bruk, och lämnas inte vidare till någon tredje part.

Skicka mailet till paulina.h@telia.com !

Varma hälsningar från styrelsen.

Styrelsemedlemmarna Carina Olsson och Irmeli Romo var 2017 huvudsvariga för vår monter på bokmässan i Göteborg. De tog också initiativ till ett temaarbete för mellanstadieelever som redovisades på mässan. Arbetet hade som utgångspunkt Harry Martinsons dikt "Fjärilen" och blev mycket uppskattat av elever, föräldrar och mässbesökare. Carina Olsson berättar.

Lysande Martinson-monter på Bokmässan 2017 – tack vare kreativa sjätteklassare

Martinssons dikt "Fjärilen" inspirerade läraren Birgitta Sjölund och hennes elever i klass 6A på Flatåsskolan i Göteborg till ett temaarbete, som sträckte sig över flera veckor i början av höstterminen 2017. Det lyckade resultatet visades upp i Harry Martinson-sällskapets monter på Bokmässan.

Harry Martinson-montern lyste lockande mot mässbesökarna, när de närmade sig området där *De Litterära Sällskapen* huserar. HM-montern pryddes av elevernas skimrande, vackert målade fjärilar. Vid varje bild fanns en fjärilsdikt fästad. Bilder och dikter var resultatet av Birgitta Sjölund och klassens engagerade arbete med utgångspunkt i "Fjärilen" (ur diktsamlingen "Natur", 1934).

FJÄRILEN
Född till att vara en fjäril
fladdrar min svala låga
på gräsets tunga sammet.
Barnen jaga mig. Solen går ner bakom malvorna och tuvan,
räddar mig till natten.
Månen stiger; den är fjärran, jag är inte rädd,
jag lyssnar till dess strålar.
Mina ögon få hinnor till skydd.
Mina vingar sammanklibbas av dagg.
Jag sitter på nässlan.

Birgitta undervisar klass 6A i svenska och bild. I slutet av augusti 2017 nappade hon på en förfrågan från HM-sällskapet, om någon mellanstadieklass var intresserad av att måla bilder av fjärilar, som HMS-montern skulle kunna dekoreras med på Bokmässan. För Birgitta och hennes elever växte och utvecklades det hela till ett flera veckor långt arbete med fakatexter, ordkunskap, bildskapande diktanalys och diktskrivande.

Birgitta Sjölund och klass 6A, Flatåsskolan.

Birgitta berättar:

– Jag introducerade temat med att berätta om Harry Martinsons liv och poesi på svensklektionen. Eleverna sökte fakta om författaren på nätet och arbetade med ord, som de inte kunde innan. Vi läste dikten flera gånger och analyserade den. Det funkade fint. Stroferna ”fladdrar min svala låga” och ”gräsets tunga sammet” diskuterades mycket. Raden ”Mina ögon få hinnor till skydd” kopplade eleverna till det som de hört och läst om Harrys upplevelser i barndomen. Vi har läst och diskuterat även andra dikter och versmått och nu har alla skrivit varsin dikt.

På bildlektionerna arbetade eleverna med bilder av fjärilar - de skissade med blyerts, bearbetade bilderna med hjälp av varandras kommentarer och målade.

– De valde varsin svensk fjäril att måla och lärde sig namnen på svenska och latin. De tecknade flera bilder utifrån respons av en kamrat, berättar Birgitta.

Någon vecka före bokmässehelgen åkte undertecknad, som representant för HM-sällskapet, till Flatåsskolan för att hämta elevernas alster och fick där uppleva ett klassrum som var tapetserat med fjärilsbilder, fjärilsdikter, listor med ”nya ord” (prosa, essä, världssnömålad, association, expressionism, proletärförfattare, uruppförande...) och Harry Martinson-porträtt. Klassrummet andades engagemang och stort intresse för författaren.

Som tack för sitt arbete tilldelades klassen ett diplom, vilket väckte stor förtjusning.

I vår mailkonversation inför detta besök avslutade Birgitta sitt mail med orden:

– Hoppas att det är något ni kan använda – om inte, så blev det några väldigt bra lektioner för oss.

Jo, nog hade vi, i allra högsta grad, glädje och nytta av allt som producerats. Bilderna och inte minst dikterna väckte stort intresse bland mässbesökarna. Många stannade till för att ta sig en titt, och några tog tillfället att delta i sällskapetets diktävling på fjärlstemat.

Eva-Ley, Elsa och Dellie Kamijo

Även några av 6A:s elever, med föräldrar och syskon, besökte montern. En mamma; Eva-Ley Kamijo som själv varit fångslad av HM:s verk i årtal, alltsedan hennes intresse väcktes genom svenskundervisningen i kommunala vuxenutbildningen, uttryckte sin stora glädje över att hennes dotter

Dellie nu fått möta författaren genom detta arbete i sin skola. Så här skrev Eva-Ley på vår hemsida:

”Vi tackar för att vi fick en trevlig pratstund med er och att barnens alster fick utrymme i er monter, hoppas fler lärare inspireras av Flatåsskolans projekt och får möta en underbar svensk författare!”

Zeinab, Farhiya och Carina samtalar i sällskapets monter.

En annan mamma, Farhiya Mohammed Abdi, hade genom sin dotter Zeinab fått kännedom om Harry Martinson och hade bestämt sig för att investera i ett exemplar av *Nässlorna blomma*. Berättelsen skulle läsas vid de högläsningstunder, som man har i familjen varje kväll, som ett sätt att utveckla sitt svenska språk.

Zeinab hade skrivit dikten:

*Jag känner mig som en flygande fjäril.
En som kan flyga högt.
Jag är liten och tunn men vacker.*

Arda Yagci som nyligen flyttat till Sverige från Danmark valde att skriva på danska.

*SOMMERFUGEL
Du er smuk som en blomst
Du er så tån som et blad
Du er blå som en blåbær
Sommerfugel*

Eleverna var naturligtvis berörda av berättelsen om författarens barndom. Kanske är denna dikt av Erik Bringeland till en sökande liten Harry?

*Du är vacker och färggrann men ändå så liten.
Bladet du sitter på svajar i vinden och lossnar.
Du jagar bladet genom vinden.*

Carina Olsson

Doris inleder här en serie texter på temat MIN MARTINSON. Först ut är Ulf Andersson, författare till diktsamlingarna Trädens diplomati och Det självklaras tyngd. Han skriver i denna personliga text om sin förundran inför Harry Martinsons liv och författarskap.

Min Martinson är ett junibarn

Harry Martinson är visserligen född i maj månad, men för mig är han ett junibarn. Någon vecka in i juni när de sista ”syrenklasarna gunga där blå – sina lata fåglar” och ”kvällen var djup av trast och himmelen hög av svala”, vill jag ha honom. När ljus rör vid ljus och aldrig vill komma till ro. När solen i kvällningen får oss att dröja kvar på förstugetrappen med vår förundran och längtan. Där hör han hemma. Han är värd det. Inte bara för alla underbara junidikter han gett oss utan för allt det andra – det svåra, det ofattbara – fonden för våra stunder av lycka.

I romanen *Författaren* skriver Ivar Lo-Johansson om 1930-talets syrentorpare, som han lite föraktligt kallar dem. Han nämner författarkollegor som Josef Kjellgren, Erik Asklund, Gustav Sandgren och Harry Martinson. ”Ur tobaksröken på Pax (Den Gyldene Freden i Gamla stan), från gryningarna i Stockholm sökte de sig i synnerhet om sommaren ut på landet som de flesta inte kände till i förväg.” Ivar Lo:s dom är hård mot dessa drömmande låtsastorpare. Han gör dock ett undantag för Harry Martinson. Han vet ju att Harry, i likhet med honom själv, känner torparlivets vedermödor.

Men jag vill gärna se min Martinson som syrentorpare. Jag har fått för mig att han var som lyckligast då under försommarveckorna i torpet Johannesdal i Sorunda tillsammans med Moa. Ja, det ligger nära till hands att romantisera sina favoritförfattare. Jag vet ju att åren med Moa var mer av helvetets förgård än stilla dagar i syrenbersån. Ekonomiska problem. Båda sjukliga. Han i lungshot och hon nervklen – som det så fint hette på den tiden. Hur han överhuvudtaget hamnat där och ingått äktenskap med Helga Maria Johansson är en gåta. Att Martinson trots allt ofta var lycklig under åren med Moa tror jag bestämt. Vi talar ju om åren 1928 – 1939. Åren då han slog igenom som författare. Åren då han fann ett språk för sina erfarenheter, ett språk som hade en alldeles särskild närhet, djup och lyster. Klart att han måste varit lycklig även om han äktenskapligt befann sig i helvetets förgård. En författare som märker att hans språk bär längre än han ens vågat hoppas är med nödvändighet lycklig! Harry såg väl i Moa både en nässelbränd syskonsjäl, en mor, en älskarinna och en författarkollega värd att leva med, även om priset var högt.

Där sitter han, min Martinson, i bersån, och syrenklasarna tjuvkikar

och förundras över de dikter som växer fram på pappret. Men än så länge bara skisser. Färdiga blir de först till vintern. Sådan var hans arbetsrytm. Och Moa har en bra dag. Rent av älskvärd! Ja, låt oss inte störa, vi sitter ju med facit – alla underbara dikter och prosaverk han gett oss.

En betydande författare vill med nödvändighet människorna väl. Hon eller han står på människans sida oavsett politiska konjunkturer. Efter-som människan är en bräcklig varelse med osäker gång passar hon dåligt för raka led och fastslagna sanningar. Harry Martinson visste detta och verkade därefter.

Han visade det flera gånger under sin livstid, men kanske tydligast när det gäller hans avståndstagande till stalinismens anspråk på en odelad, totalitär sanning. Den självpåtagna rätten att sätta tvångströja på människors tankar.

Harry Martinson var en av de utländska författare, Moa en annan, som bjudits in till författarkongressen i Moskva 1934. Mottot för kongressen var ett citat av Lenin: Diktaren är människosjälens ingenjör. Harry äcklades av tillställningen. Av det devota svassandet för Stalin. Av att diktaren och den outgrundliga människosjälens i tal efter tal överröstades av ingenjören. Med hans egna ord: ”detta att veta sig vara oveckligt infångad i tvånget och kravet att dikten måste logiskt och politiskt motiveras.”

Stalinisten Moa däremot älskade tillställningen, och hemkommen till Sverige skrev hon en panegyrisk hyllningsartikel i *Stockholms-Tidningen*.

Men åter till diktaren på Johannesdal. Det var ju där så mycket hände med hans språk. Det var där alla minnen från de kringflackande åren kristalliserades till dikt – Durhamkolen, den drivande Floridatången, Havssmedjans röda ögon, den uppfiskade atlantkabeln.

”Den gröna och vida naturen är bakgrunden för all dikt, den är den djupa fonden.” Så formulerar Martinson sitt poetiska credo i *Svärmare och bar-krank*. Han hade redan som sockenbarn anat att så var fallet. Barndomens ljusgestalt, folkskolläraren Staaft, hade försökt formulera det på sitt vis.

Långt senare i Sorunda kan sinnena återvända till barndomens värld och minnas hur de ”fann ett hundlokshav vid nyttorågens strand.” Hans lyrik hade hittat hem. Det var den andra enkelheten som kunde ge rättvisa åt livsgåtan. Inte förkonstling och manér. Inte tidsbundna poetiska diktat.

Nobelprismotiveringar kan ibland te sig förvånansvärt kryptiska och platta. Så inte i fallet Harry Martinson. Här är Akademien i nivå med pristagaren: ”För en diktning som fångar daggdroppen och speglar kosmos”. Bättre än så kan Martinsons författarskap svårigen sammanfattas. Eller med hans egna ord i dikten ”I juni”:

*Vårens sista stjärnor visa sig, men utan skärpa.
De är små, månbleka och utan sting.
Trötta på att gnistra i vintrarna
vila de ut i sommarens ljusa nätter.*

Ulf Andersson

Den 25 november 2017 hade professor Ulf Danielsson den här artikeln på sin blogg. Den har funnits tillgänglig för medlemmarna i sällskapet Face-bookgrupp, men vi har nu fått tillstånd att även publicera den i Doris. För den Aniaraintresserade är detta högaktuellt stoff.

Spjutet från stjärnorna

ESO/M.Kornmesser

Ett mystiskt och långsmalt föremål upptäcktes den 19 oktober av ett teleskop på Hawaii som rutinmässigt letar efter bland annat kometer... Det är 800 meter långt, 80 meter brett och liknar nog mest ett vilt tumlande trubbigt spjut. Det är dess kraftigt varierande ljusstyrka som avslöjar formen. Men det allra mest intressanta och ovanliga är ändå att det inte har sitt ursprung i vårt solsystem utan kommer från något annat okänt fjärran stjärnsystem. Inte alldeles olikt det som mötte besättningen på Harry Martinsons Aniara på dess väg ut ur solsystemet...

*På elfte året fick vi se en syn;
den smalaste, den magraste av syner:
ett spjut som rörde sig genom universum.*

... och det finns fler paralleller till Aniara. Jag återkommer till det.

Spjutet har fått beteckningen 1I/2017 U1.

(Överkurs: "I" talar om att det är ett interstellärt objekt och "2017 U1"

att det var det första objektet som upptäcktes under andra halvan av oktober. Om du vill kolla att "U" svarar mot andra halvan av oktober får du hoppa över "I" när du räknar på fingrarna. Ärligt talat ett jättekonstigt system... Den första siffran "1" i namnet anger att det är det första interstellära objektet någonsin.)

... men det kallas också *Oumuamua*, vilket på Hawaiimål betyder ungefär *det första budskapet från långt borta*.

Objekt från solsystemets utmarker, och även interstellära gäster, borde vara isiga och kometlika. Men inte Oumuamua, den påminner mer om en asteroid förutom den besynnerligt långsmala formen. Ett spjutliknande föremål av sten eller metall som kommer från en annan stjärna...? Nej, stopp! Tänk inte ens tanken...

Der är i sig inte någon överraskning att man hittar ett objekt med ursprung från stjärnorna. Statistiskt borde det alltid finnas någon hundra meter stor långväga besökare inom jordens avstånd från solen. Men hur vet att man att det verkligen handlar om något som inte hör hit? Det avgörande är farten och formen på banan. Om man spårar spjutet bakåt i tiden finner man att det fallit in mot solsystemet med en fart på 26 km/s. Kan man avgöra vilket stjärnsystem det kommer från? Kanske. Om man tar hänsyn till hur stjärnorna i solens närhet rör sig pekar tecknen mot ett område av unga stjärnhopar i Kölens och Duvans stjärnbilder på södra stjärnhimlen.

Stjärnhoparna ligger på ett avstånd av runt 200 ljusår och är bara 45 miljoner år gamla. Det intressanta är att spjutet rör sig genom rymden med ungefär samma riktning och fart som hoparna. Antag att spjutet bildades i ett ungt stjärnsystem för 40 miljoner år sedan, stördes av en planet, och skickades ut med en fart på, säg, 1,5 kilometer per sekund. Hur långt skulle det hinna? Ljushastigheten är 300 000 km/s, alltså 200 000 gånger snabbare än spjutet. På 40 miljoner år hinner spjutet därför... 200 ljusår – hela vägen fram till oss!

Fast den riktning från vilket spjutet ser ut att komma ligger inte mot Kölen eller Duvan utan mot Lyran. Det är åt det hållet solen är på väg och på sätt genskjuter spjutet. Och hur var det då med Harry Martinson och Aniara? Åt vilket håll var Aniara på väg när besättningen gjorde den märkliga upptäckten? Mot Lyran förstås.

*Det bara flög igenom Universum.
Tomhetens spjut gick meningslöst sin bana.*

Ulf Danielsson

Ett stycke agrarhistoria

Jämshögsbygdens store författare är naturligtvis Harry Martinson. Men vid sidan av honom finns Sven Edvin Salje (1914 – 1998) som förblev bygden trogen hela sin levnad. Under mina unga år kom jag att träffa Salje åtskilliga gånger, vi blev vänner. Det var väl intresset för böcker och läsande som förde oss samman. Jag minns med glädje den tiden.

Med sin andra bok, *På dessa skuldror* (1942), fick Salje sitt stora genombrott. Han vann med denna bonderoman LT:s pris för den bästa landsbygdsskildringen. Den skildrar hur Kjell Loväng vänder hem från en tids vistelse i Stockholm. Han tar sig an och rycker upp den förfallna hemgården och i viss mån hela bygden. Den fick en fortsättning i ytterligare två böcker, Lovängsserien. Det hela blir en levande agrarhistoria med vackra gårdar, brukade av positiva och betydelsefulla människor. Men det finns också inslag av nöd, fattigdom och betryck i hans skildringar.

När Martinson som sockenbarn utackorderades var det i regel till bondgårdar, där han fick hjälpa till med allehanda sysslor. Han skildrar detta i *Nässlorna blomma* (1935) och första delen av *Vägen ut* (1936). Man gallrade och rensade rovor. ”De kröp och gallrade rad upp och rad ner. De tyckte de hade krupit tio mil snart. De kände ingen glädje men en stor solskensleda.” (*Nässlorna blomma*, 1991, s. 64). De bärgade hö. Martin gillade inte detta arbete. ”Han avskydde höfångens torra, kliande famntag om sin kropp i solhettan. Att slänga upp dem på lasset var som att slåss med jättespindlar.” (s. 93) På något ställe var han tvungen att måka d.v.s. gödsla ut och göra rent i lagården innan han fick gå till skolan. Och så fortgår det. Martin upplevde inte sitt liv som något slags Sörgårdenidyll.

De anställda, pigor och drängar, hur hade de det? Det kunde naturligtvis variera från gård till gård men deras bostäder var nog ganska ofta tämligen torftigt inredda kammare. Drängen kunde, enligt Martinson, till och med vara hänvisad att bo i stallen. ”Han (Martin) gick in i den numera obegagnade drängkammaren, som hade ingång från stallen.” (s. 228) Maten däremot var, av naturliga skäl, i regel bra och riklig.

Till agrarlandskapet hörde torp och backstugor. ”I oktober fylldes gården av dagsverkare som skulle hjälpa till med potatisen. Det var folk från backstugorna, dessa äkta gamla blekingska backstugor med gaveln inbyggd i en småkulle eller något litet stup - - -” (s. 169) En sådan backstuga inte långt hemifrån lär ha haft golv av hårt tillstampad jord. En del torp finns nu kvar som högt älskade och ömt vårdade fritidshus.

Det gamla agrarlandskapet kännetecknades av små eller medelstora gårdar med allsidig odling och djurhållning, goda biotoper, inte minst för fåglar. Arbetet utfördes för hand och efter läglighet med hjälp av dragdjur.

Dagens moderna jordbruk kräver stora arealer, kännetecknas av ensidiga grödor och maskindrift. Har man djur är det frågan om mycket stora besättningar. Allt nödvändigt för att klara konkurrensen i en globaliserad värld.

Firandet av årets högtider och traditioner har ju gammalt ursprung. Ofta var detta förknippat med en viss matkultur t. ex. Mårten gås i Sydsverige. För jordens brukare kom därtill uppmärksamhet på naturens tecken i fråga om lämplig tid för sådd och skörd. Socken- eller landskapsdräkt hörde även landsbygdens människor till. Allt som allt kan man peka på en värdefull, nedärvd bonde- eller allmogekultur.

Ibland talas det om den gamla, goda tiden. För somliga var det emellertid frågan om stor knapphet, närmast fattigdom. Därtill hårt kroppsbete, som gjorde många utslitna i förtid. Små möjligheter till vidgade vyer, geografiskt och kulturellt. Det som nu är negativt i det moderna samhället över huvud taget är jäktet och stressen. Det skulle behövas lite av det gamla bondesamhällets lugn och ro.

På den punkten tror jag att jag skulle ha med mig både Martinson och Salje.

Åke Åkesson

Miman återuppstår i prisad debutbok

Aniara lever verkligen vidare. Till hösten blir det premiär på den nya spelfilmen *Aniara* med Pella Kågerman och Hugo Lilja som regissörer. Förra året var det nypremiär på Karl Birger Blomdahls opera *Aniara* i Malmö och för några år sedan kom Nicole Sabounés kritikerrosade album *Miman* med inspiration från bl a Patti Smith och Black Sabbath. "Jag älskar *Aniara*", säger Nicole i en intervju, "Det finns något magiskt över det verket som är ständigt aktuellt".

Nu har det hänt igen. I januari i år debuterade författaren Ina Rosvall med boken *Harungen* som handlar om ett laboratorium där man försöker registrera sinnesintrycken hos djur. *Harungen* har av recensenten Erik Löfvendahl i *Svenska Dagbladet* beskrivits som "en oavbrutet fascinerande debutroman" med "ett enastående språk". Även Ina Rosvall visar sig ha en nära relation till Martinsons *Aniara*: En av huvudgestalterna i boken är *Miman* (!) som liksom aniamiman är ett tekniskt underverk med mänskliga egenskaper. För Löfvendahl "får miman representera människans undermedvetna liv eller försök att upprätta förbindelser med tidigare utvecklingsstadier."

• HARUNGEN

Författare: Ina Rosvall. Förlag: Albert Bonniers Förlag.
ISBN 9789100171797. 160 s.

Den 27 augusti 2017 var det precis 90 år sedan Harry Martinsons första dikt publicerades. Det trycktes i tidningen Arbetaren och hette "Sanningsökaren". Rune Liljenrud har utförligt berättat om denna händelse på vår blogg. Här följer en bearbetad version av Runes text. Hela dikten "Sanningsökaren" finns att läsa här: <http://harrymartinsonitiden.blogspot.nl/2017/08/jag-har-nagra-dikter-om-jag-far-visa.html>

När Harry Martinson fick sin första dikt publicerad

Harry Martinson, till höger, uppvaktas på sin 50 årsdag 1954 av Knut V. och Greta Lånström som överlämnade en blomsterbukett från tidningen Arbetaren. (Bilden publicerad med tillstånd av SAC:s sekretariat)

Sommaren 1927 besökte den 23-årige Harry Martinson tidningen Arbetarens redaktion i Klara Folkets Hus i Stockholm. Då tjänstgjorde Knut V. Lånström som redaktionssekreterare och han har berättat vad han kom ihåg från detta tillfälle:

"Det var försvant om en viskning, men ack vilken viskning. [...] Vad jag mera bestämt erfor var att handen som sträcktes fram med de solkiga papperen var en näve, som hållit bastantare verktyg för mänsklig id än pennskaftet.

Mitt öga for över en vers och var fångat. När själavandringen nått slutet

på första strofen kände jag det underliga trycket mot tinningarna som bebådar att ögat skall funkla av gripenhetens upplevelse. Jag läste visst igenom det mesta av paketets innehåll, läste för min egen uppbyggelses skull, fastän jag var fast besluten att trotsa all den jakobinska makt som kunde utövas av tidningsstyrelsen, så förstod jag hela tiden att mitt uppror inte kunde sträcka sig längre än till inköp av en enda dikt. Tio kronor har Harry Martinson senare i livet uppgivit att han den gången fick av som han sade, 'den hyggliga Lånström'. Själv tror jag inte att hyggligheten sträckte sig längre än till en femma. [...]

Själv har jag bevarat mötet som minnet av en livets högtidsstund. Dikten jag stannade för hette 'Sanningssökaren' och den rymmer diktarnomadens hela program, famnar all hans kringssyn. De flesta av vårt släktes tillvaroformer är med.

Martinsons 'Sanningssökaren' bor i Sahara och i Londons gränder, vid Amazonas stränder och på Himalayas kammars, är /'en hedning från Madagaskar', /'en man ifrån Kanaans land'/. Han är hemma i alla nejder och i alla tider, blott inte bland /'börsens baroner'/. Han har funnits /'allt från människosläktets första dunkla morgon' [...] /'och skall finnas/ intill solen mist sin låga'.

*Sedan drömmar han och forskar
i en annan värld
Under andra solars välde
grubblar, forskar, frågar, tänker
uti evighet.*

Själva siarsynen om goldondern Aniara tycks mig nu förebådad i 'Sanningssökaren'."

Det var alltså Knut V. Lånström som hörde Harry Martinsons första yttrande, "försynt som en viskning. Han vecklade upp paketet och drog fram några tummade pappersblad, som han räckte mig", minns Lånström, och mottog det som kom att bli den första publicerade dikten, undertecknad med Harry Martinson, och början för "en lysande diktare".

Flera har omvitnat hur Harry Martinson denna tid kämpade svårt med sin hälsa och urusla ekonomi. Artur Lundkvist skriver om honom: "Han bodde ingenstans, men hade ett tält som han om natten brukade slå upp utanför staden. Det började dock bli för kallt nu på hösten och han övergick till att sova i olästa bilar. Det var obekvämt och han blev stel i nacken, gick där och vred på huvudet. [...] Jag minns att Harry en dag stannade utanför ett kafé med matservering och sade till mig: 'Kan du ge mig tjugofem öre till en sillmiddag. På det här stället har de en stor mätande sillmiddag för tjugofem öre. Jag skulle behöva den just nu.' Han fick tjugofemöringen och försvann in för att äta den stora sillmiddagen."

Knut V. Lånström verifierar att Harry Martinson vid denna tid endast hade tält att bo i och han skriver om besöket av Martinson på Arbetarens

redaktion: ”Vännen Birger Svahn, som var Arbetarens allt i allo, har sagt mig, att han också minns Harry Martinson från samma tillfälle. Svahn minns ett hoptotat tält, som besökaren krängde av sin rygg och stuvade upp på fönsterposten utanför redaktionssekreterarrummet, innan han steg in där.”

Lånströms klarsyn och betydelse för den lyckosamma utveckling till lysande diktare som kunde börja tack vare hans handlande gentemot Harry Martinson, är gripande att ta del av. ”I intervjuer i *Arbetaren* och *Dagens Nyheter* uppgav Harry Martinson, att han före besöket i Klara Folkets hus förgäves sökt sälja någon dikt till andra tidningar. Hans försök hos *Arbetaren* skulle vara det sista. Om det misslyckades, var han besluten att överge den drömda diktarbanan. Han skulle då på nytt mönstra ut på sjön och för alltid stanna borta från födelselandet.”

När denna bloggtext skrivs under sommaren för publicering inför den 27 augusti 2017, då det är 90 år sedan Harry Martinsons första dikt ”Sanningssökaren” publicerades i *Arbetaren*, kommer osökt hjälp med en formulering för tolkning av detta skeende. En ung skribent, Sommarspanare i Smålandsposten, Adam Svedlund, Växjö, skriver om *ögonblick av klarhet*: ”Ibland slås man av en känsla, en sorts klarhet eller en insikt där allt känns väldigt enkelt och där man ser livet i dess helhet och plötsligt inser vad det stora mysteriet handlar om.”

Just detta måste ha varit vad som Knut V. Lånström upplevde vid mötet med Harry Martinson på *Arbetaren* för 90 år sedan, och som fortsatt också åt oss, vid läsning av Harry Martinsons texter, skänker *ögonblick av klarhet* och hjälp att inse vad det stora mysteriet handlar om.

Rune Liljenrud

Nässelfrossa fick kulturpris

Den 25 oktober 2017 kom den glädjande nyheten att Föreningen Nässelfrossa, som Harry Martinson-sällskapet var med och startade 2008, har tilldelats **Region Blekinges kulturpris på 40 000 kr.**

Under de tio år som kulturveckan Nässelfrossa arrangerats har Sällskapet medverkat med ett stort antal programpunkter.

I år genomförs den elfte Nässelfrossan 24 juni – 1 juli. Den har som tema *Kvinnan och demokratin*.

Se <http://www.nasselfrossa.se>

Familjen Bernhard minns Harry Martinson

Bland Harry Martinsons många vänner fanns läkaren och neurofysiologen **Carl Gustaf Bernhard** (1910 – 2001). Även Bernhards hustru, operasångerskan **Gurli Lemon-Bernhard**, träffade Martinson vid olika tillfällen. I Carl Gustafs bok *Huset på höjden* (Atlantis, 2000) finns flera avsnitt om Harry Martinson. Som det här om en novemberkväll 1949:

Vetenskapen kommer att vinna kriget, var en slogan under den mörka tiden, och västmakternas massiva satsning på forskning och teknisk utveckling blev ju en av de avgörande faktorerna för segern. Sedan hette det också att vetenskapen prostituerar sig i krigets tjänst. Man kände oro inför den kommande utvecklingen inte minst bland studenterna. Att jag en novemberkväll 1949 tillsammans med Harry Martinson gästade Karolinska Institutets studentkår, Medicinska Föreningen, berodde på att studenterna genom mig inbjöd honom som inledare i en diskussionsafton. Hiroshima stod i centrum, och Harry talade om vetenskapsmännens ansvar i vår sköra värld. När han varnade för naturforskningens onda konsekvenser fanns oron för den allmänna miljöförstöringen också med. Annars var det sparsamt med miljötänkandet vid den tiden.

Efter diskussionen skjutsade jag hem Harry i min gamla Buick. Han höll då på att förkorta sin dygnslånga pjäs »Tre knivar från Wei« till spelbara proportioner, och hade börjat sitt liv i Aniaya. Vid pilsner och smörgås i hans kök började vi i Kina och fortsatte ut i rymden, så hem kom jag inte förrän dagen därpå och glömde Medicinska Föreningen.

Även Gurli Lemon-Bernhard gav ut en bok: *Jag ärvde en sångskatt*. (Höganäs: Wiken, 1992). Där hittar man detta minne från krigstiden när Gurli och Harry medverkade i ett radioprogram för sjömän:

Med så stor familj var det inte längre praktiskt att som förr fira jul hos svärföräldrarna på Lidingö. I stället kom de till oss. När skinkan var äten och pojkarna fått sina klappar och vi alla tackat varandra, och far och mor åkt hem, var det dags för mig att beställa en gengastaxi och fara till Sjömanshuset i Stadsgården, för att tillsammans med Harry Martinson via radion underhålla "Svenska sjömän på de sju haven".

I den trista, sparsamt upplysta lokalen satt ett tiotal sjömän utspridda på bänkarna. Långt från varandra satt de och såg ensamma ut. Hade det inte varit för att Harry stod tätt intill och log mot mig medan jag sjöng, så hade jag känt mig vanmäktig inför så mycken vilsenhet och hemlängtan. Kanske var de "Svenska sjömän på de sju haven", som vi enligt radioprogrammets rubrik talade och sjöng för, lättare för oss att nå, där de förmodades lyssna på oss i sina mörklagda fartyg på väg över krigets mördande vatten.

Harry Martinson-sällskapet, styrelse och suppleanter

2017 – 2018

Styrelse:

Bengt Bejmar
Finkvägen 3, 293 72 JÄMSHÖG
Tel. 0454 464 53; Mobil 0703-95 02 59
bengt.bejmar@oktv.se

Paulina Helgeson
Toltorpsgatan 50 A, 431 39 MÖLNDAL
Mobil 0703 14 40 13 | paulina.h@telia.com

Elisabeth Jonsson
Jägaregatan 5, 293 39 OLOFSTRÖM
Tel. 0454 922 47, Mobil 0703-692247
elisabeth.jonsson.1950@gmail.com

Johnny Karlsson (räntmästare)
Pressareg. 29, 293 39 OLOFSTRÖM (b)
Holje Bok, Box 14, 293 21 OLOFSTRÖM (a)
Mobil 0705 62 76 39
info@holjebok.se

Ingemar Lönnbom (sekreterare, webbredaktör)
Östra Strandg. 7 A, 371 38 KARLSKRONA
Tel. 0455 103 92; Mobil 0708 31 03 92
ingemar@lonnbom.se ; info@lonnbom.se

Eva Risberg
Wargentinsgatan 5 E, 111 29 STOCKHOLM
Tel. 08 641 90 19; Mobil 070 592 99 12
evarisberg04@hotmail.com

Irmeli Romo
Fortifikationsg. 11 A, 371 31 KARLSKRONA
Tel. 070 302 56 74 | irmeli.romo@gmail.com

Johan Stenström (vice ordförande)
Östervångsvägen 9, 224 60 LUND
Tel. 046 12 68 12; Mobil 0708-12 64 44
johan.stenstrom@litt.lu.se

Semir Susic (ordförande)
Alabastervägen 5, 168 61 BROMMA
Tel. 076 25 26 763 | semirsusic@gmail.com

Styrelsesuppleanter:

Martin Bagge
Lilla Risåsgatan 25, 413 04 GÖTEBORG
Tel. 031 13 07 94; Mobil 0736 78 78 27
martin.bagge@comhem.se

Stefan Edman
Almvägen 10, 459 31 LJUNGSKILE
Tel. 0522 222 27; Mobil 0708 16 31 08
st.edman@telia.com

Anders Franck
Sörensens gata 14, 416 79 GÖTEBORG
Tel. 0708-555090 | anders.franck@gu.se

Lena Havland-Erlandson
Odengatan 34, 113 51 STOCKHOLM
Tel. 08 612 15 73, Mobil 0708 12 15 73
lena.havland@spray.se

Disa Lundgren
Mäster Jörgensg. 6 C, 291 53 KRISTIANSTAD
Tel. 044 12 00 54; Mobil 0725-09 48 90
dg.lundgren@telia.com

Carina Lützow
Lustgårdsg. 8, 1301, 112 18 STOCKHOLM
070 867 16 71 | carinalutzow@gmail.com;
carina.lutzow@stockholm.se

Anders Olsson
Erik Dahlbergs v. 67, 37439 KARLSHAMN
Tel. 0709-509788 | cao8101@gmail.com

Carina Olsson
Seglaregatan 4, 415 57 GÖTEBORG
070 755 52 99
carina.olssonw@gmail.com

Åke Widfeldt
Trestegsvägen 8, 514 31 TRANEMO
Tel. 0325 707 32; Mobil 0706 65 16 87
ake.widfeldt@telia.com

Doris

är Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift.
Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Åke Widfeldt, Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo

E-post: ake.widfeldt@telia.com Tel. 0325-70732

Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Layout: Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

Tryck: Mixi Print, Olofström, 2018

ISSN 2002-7710

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

E-post: info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890 | Swishnummer 1230970798

Hemsida: www.harrymartinson.se

Se även <http://harrymartinsonitiden.blogspot.com>

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

225 kr för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

(För boende i utlandet är avgiften 325 kr)

50 kr för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890.

Glöm inte att uppge namn och adress, gärna via mejl.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Eva Risberg

E-post: evarisberg04@hotmail.com

Tel. 08-6419019; 070-5929912

Semir Susic

E-post: semirsusic@gmail.com Tel. 076-252 67 63

Lena Havland-Erlandson

E-post: lena.havland@spray.se Tel. 0708-121573; 08-6121573

Göran Bäckstrand

E-post: goran.backstrand@sobernet.nu

Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86

Harry Martinson 1904 – 1978

Nobelpristagare i litteratur 1974

Ute på havet känner man en vår eller en sommar bara som ett vinddrag.
Den drivande Floridatängen blommar ibland om sommaren,
och en vårvall flyger en skedstork in mot Holland.
(*Ur Nomad* 1931)

Men i sin ungdom bortom Kap Verde
stego matroserna ut.
Klädda i passadens segel
skredo de passadens vindgång
fram till solens altare.

Där hörde de vindarna tala
inte om stilltje, inte om storm,
men om evig vädring -
passadens starka bris genom
världen och anden.
(*Ur Passad* 1945)

Harry Martinson var under tiden 1920 - 1927 sjöman och arbetade som jungman och eldare.
Med tremastade skonaren Wilby anlöpte han Stockholm 1920.
I prosaböckerna Resor utan mål och Kap Farväl samt i många dikter skildrar han sin tid på världshaven.

STOCKHOLMS HAMNAR

Harry Martinson-sällskapet

Den nya skylten på Strandvägen i Stockholm. Foto: Gunnar Edander.

Harry Martinsons lyrik åter på plats på Strandvägen i Stockholm

Stockholms hamnar har återigen stött Martinsonsällskapets strävan att hålla författarens texter levande genom att på den mark de förvaltar på Strandvägen i Stockholm på nytt sätta upp en litterär skylt med två dikter ur *Nomad* och *Passad*. Skylten sattes ursprungligen upp 2008 men blev för ett år sedan vandaliserad och måste ersättas. I stadsdelen Kungsholmen finns flera gator författarnamn och vi hittar där också Harry Martinsons gata. Dessa exempel manar till efterföljd. Kommunala och privata förvaltningar bör sträva efter att i våra offentliga rum bidra till att hålla våra författare levande i vardagslivet!

Cikadapriset utdelat för tionde gången

Harry Martinsons Aniara tycker många av oss lever ett "ett eget liv" och är på nytt särskilt aktuell dessa tider. I diktsamlingen *Cikada* (1953) publicerades de första 29 Aniarasångerna. **Cikadapriset vill ge en möjlighet att Martinsons litteratur - och inte bara Aniara med sin omedelbara anknytning till katastroferna i Japan - uppmärksammas mer i Östasien.** Med initiativtagaren Lars Vargös starka stöd har priset alltsedan 2004 kunnat delas ut 10 gånger till poeter från dessa länder, som alla visat att de "värnar livets okränkbarhet".

2017 års pris mottog den vietnamesiska poeten Mai Van Phan den 1 december i Hanoi, och priset fick ett stort genomslag i den nationella pressen. Bokförlaget Tranan har omgående publicerat en antologi med en översättning av hans dikter: *Höstens hastighet*.

Göran Bäckstrand